

Dosya Analiz / 30

Değişimin Sosyolojisi ve Türkiye

Değişim çağındayız. Küreselleşme süreçleri, hayatımızı çok boyutlu olarak birçok alanda, istesek de istemesek de değiştiriyor. Küreselleşme süreçleriyle birlikte, hızlı ekonomik gelişmenin de yaşandığı toplumlarda, birçok alt üst oluş birlikte yaşanıyor. bu bölümde sosyolojik durumu ve Türkiye'nin değişen sosyolojisini değerlendirmek istiyorum.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Maslov ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Amerikalı Psikolog Abraham Maslov, "İhtiyaçlar Hiyerarşisi" kuramıyla insan davranışlarını analiz eder. Maslov insanların öncelikle temel gereksinimlerini karşılama güdüsü ile hareket ettiğini, bu temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra orta ve üst düzey denebilecek diğer ihtiyaçlarının karşılanması çabası içerisine girdiğini belirtir. İnsanları motive eden ihtiyaçları bir piramide benzeten Maslov, bu ihtiyaçları en genişten en dar doğru gidecek şekilde beş kategoriye ayırır. Piramidin en temelinde fizyolojik ihtiyaçlar vardır. Açlık, susuzluk, barınma gibi ihtiyaçlar burada yer alır. Bu ihtiyaçların karşılanmasından sonra 2. düzeyde, iş, mülkiyet, sağlık gibi güvenlik ihtiyaçları yer alır. 3. düzeydeyse aidiyet, sevgi, kabul görme, sosyal yaşam gibi gereksinimler önem kazanır. 4. düzey, değer verilme, saygınlık düzeyidir. Statü, başarı, itibar, tanınma, kendini ortaya koyma çabaları burada yer alır. Piramidin en dar tepesi olan 5. düzey ise kendini gerçekleştirme düzeyidir. Bu düzeyde artık insanlar ilk aşamadaki temel ihtiyaçlar düzeyinin çok uzağındadırlar. Daha yaratıcı olma, daha ahlaki, ilkesel tutumlar, kendi farklılığını gerçekleştirme çabaları bu düzeydeki insanların beklentileri ve motivasyonlarıdır.

Maslov'a göre bir ihtiyaç giderildikten sonra, bu tür ihtiyaçların karşılanmasına yönelik motivasyon anlamını ve değerini kaybeder.

Hızlı kalkınma ve sonuçları

Maslov'un bireyler için öngördüğü ihtiyaçlar hiyerarşisi analizi rahatlıkla toplumlar için de öngörülebilir.

Küreselleşme süreçleri ile birlikte, bazı toplumlar çok kısa sürede çok hızlı ekonomik gelişme kaydetti. Çin, Brezilya, Hindistan gibi ülkelerle birlikte Türkiye de bunlardan biridir. AK Parti öncesi kişi başı 2000 dolar gelir düzeyine sahip olan Türkiye, toplumlar için çok kısa denebilecek bir sürede kişi başı geliri 10 bin doları aşan bir ülke oldu.

Bu hızlı ekonomik değişimin ekonomi, kültür, eğitim, aile, siyaset gibi hayatın bütün alanlarına kuşkusuz yansımaları olmaktadır. Ekonomik gelişmenin adil dağılım düzeyi ayrı bir konudur.

Ekonomik Gelişmenin Yansımaları

Değişen ekonomik tercihler: Toplumların çok kısa sürede beş kat zenginliğe ulaşması, bireylerin ekonomik tercihlerini oldukça farklılaştırır. Ömrü tutumlu olmakla geçmiş aileler, çocuklarının harcama ve tüketim kalıplarını anlamakta zorlanacaktır. Türkiye açısından, değişen bu durumu cep telefonları tercihi gözlemlemek mümkündür. Türkiye'de cep telefonu değiştirme süresinin dünya ortalamasının oldukça üzerinde olduğu belirtiliyor.

Aile ilişkileri: Ekonomik gelişme, karı-koca ve çocuk ilişkilerini de toptan değiştirmektedir. Önceki durumda aileler görece olarak daha fazla ihtiyaç içindeyken çocuklar daha saygılı ve itaatkardı. Ekonomik gelişme ile birlikte aileler daha zenginleşirken aile bireyleri daha özgür ve daha eleştirel bir tutum alabilmektedirler.

Eğitim: Daha düşük gelir düzeyinde eğitim, bireylerin yükselme ve "kendini kurtarmaları" için daha fazla amaç iken, daha yüksek gelir düzeyinde eğitim araçsallaşmaktadır.

Kültür-sanat-estetik: Gelir düzeyi arttıkça kültür, sanat ve estetiğe dair ilgiler ve kaygılar da artmakta, bu alanlara dair beklentiler yükselmektedir.

Siyaset: 1980'ler dünyasında devletler görece olarak daha otoriter, vatandaşlar ise daha müsamahakardı. Devletler günümüzde daha demokratik olmasına rağmen artık vatandaşlar daha fazla eleştireldir. Küreselleşme süreçleri ve ekonomik gelişme ile birlikte, ailelerde olduğu gibi, birey-devlet-toplum ilişkileri değişmektedir. Bu değişim tabii ki siyaseti ve siyasal söylemi de yakından etkileyecektir. Yeni sosyoloji doğal olarak yeni bir dil/tarz/söylem/iş yapış tarzı gerektirmektedir. Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde olduğu gibi, zenginleşen, orta-üst gelir durumuna ulaşan toplumlara, temel gereksinimler vaat etmek siyasal bir karşılık görmeyecektir. Artan gelir düzeyi siyasal söyleme dair toplumsal beklentiyi değiştirmektedir. 2 bin dolarlık bir gelir durumunda bazı harcamalar, kel başa şimşir(parlak, değerli) tarak gibi görülebilirdi. 10 bin dolarlık durumda ise, temel gereksinimlerden bahsetmek, şimşir başa kel tarak gibi görülebilir.

Hızlı Değişim ve Kültür

Hızlı değişimin yaşandığı ülkelerde en sıkıntılı alanın kültürel alan olduğu söylenebilir. Ekonomik kalkınma ya da küresel iletişim ve bilişimle pek çok şey çok hızlı değişebiliyor. Ama kültür aynı hızla değil, çok daha yavaş değişiyor. Bu durumun yansımalarını eğitim, siyaset, kadın-erkek ilişkileri gibi alanlarda fazlasıyla gözlemlemekteyiz. Toplumsal statüler hızla değişirken, toplumsal kültür aynı hızla değişmediğinden, kültürel alanlardaki çatışmalara tanık oluyoruz.

Küresel İletişim ve Bilişim

Değişen sosyoloji sadece ekonomik kalkınma ile açıklanamaz. Teknolojik gelişmeler birey-aile-devlet-toplum ilişkilerini de değiştiriyor. Önceden bireyler, yakın akraba, arkadaş ve okul çevresinde ve yüzyüze ilişkilerle bir sosyalleşme süreci yaşarken, gelişen teknoloji ve özellikle sosyal medya araçlarıyla artık bireyler küresel düzeyde ve sanal ilişkilerle bir sosyalleşme süreci yaşamaktadır. Benzer bir sosyalleşme süreçlerinin vatandaşlar için de geçerli olduğu, aileler gibi, devletlerin de artık bireyler üzerinde daha sınırlı bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Yeni sosyolojinin oluşumunda ekonomik kalkınmayla birlikte küresel iletişim ve bilişimin etkisi büyük. Toplumları, devletleri aileleri değişime zorlayan asıl şey, küresel iletişim ve bilişim araçlarıyla, birey-devlet-toplum ve aile ilişkilerinin başka ülkelerde/ailelerde nasıl olduğunun daha yakından bilinmesidir.

Bitirirken belirtelim: Tarihin dönüm noktası, kırılma anı varsa, herhalde hep birlikte buna tanıklık etmekteyiz. Çocuklarımız yeni bir dönemin ilk kuşakları iken, ebeveynlerimiz bin yıllık bir geleneğin son kuşağı gibi. Bir nesil olarak, ikisi arasında, bir taraftan geçmişin bin yıllık deneyimine, geleneğine sahipken, diğer taraftan yeni bir dönemin başındayız. Sosyolojinin hızla değiştiği böyle bir ortamda, herhalde dünde kalmamak gerekiyor. Hz. Mevlana'nın şu yaklaşımı, eğitime, aile ilişkilerimize ve özellikle siyasal söyleme dair bize ışık tutuyor:

“Dünle beraber gitti cancağızım

Ne kadar söz varsa düne ait

Şimdi yeni şeyler söylemek lazım”

Tabii ki gelenekten kopmadan..

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...